

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ ВЧИТЕЛЯ

Статтю присвячено актуалізації проблеми науково-методичного забезпечення процесу формування особистісно-професійного іміджу вчителя. Розкрито сутність науково-методичної роботи як умови самопрезентації вчителя. Розглянуто форми самопрезентації з наданням їх короткої характеристики.

Ключові слова: імідж, самопрезентація, науково-методична робота, форми самопрезентації.

Останнім часом у нашому суспільстві помітно змінився погляд педагогічної громадськості на роль іміджу вчителя у професійній діяльності. Роль іміджу як презентації й утвердження унікальності суб'єкта, який забезпечує не тільки професійну ідентифікацію та саморозвиток особистості, а й визначає становлення культури педагогічної діяльності вчителя, дуже зросла.

Відповідно до Державної програми “Вчитель”, саме через діяльність педагога реалізується державна політика, спрямована на зміцнення інтелектуального і духовного потенціалу нації, розвиток вітчизняної науки і техніки, збереження і примноження культурної спадщини. Отже, необхідним є підвищення престижу педагогічної професії у суспільстві та утвердження позитивного іміджу вчителя.

Формування особистісно-професійного іміджу вчителів засобами самопрезентації, розвиток професійних навичок і здібностей, підтримка розвитку “Я-концепції” потребують тривалого часу і передбачають використання нових підходів до організації системи методичної роботи загальноосвітнього навчального закладу.

У сучасних наукових працях приділено увагу дослідженню структури іміджу організації і факторів її формування (І. Нікольська); змісту, функціям і мотивації побудови іміджу особистості учителя (А. Калюжний, Ж. Попова, С. Яндарова); вивченню структури гендерних та вікових особливостей сприйняття і технології формування іміджу вчителя (Н. Шкурко); впливу Я-концепції на формування іміджу особистості учителя (О. Забазнова).

Розкриття самопрезентації у вигляді різноманітних поведінкових тактик, спрямованих на вплив сприймання особистості оточення, досліджено у працях Н. Казаринової, В. Куніциної, В. Погольші та ін.

Сутність професійного іміджу фахівця та особливості його ефективною самопрезентації розглянуто у дослідженнях І. Альохіної, В. Бебіка, Ф. Кузіна, Н. Скрипаченко, Е. Уткіна, Д. Френсіса.

Щодо вдосконалення методичної роботи як умови формування іміджу вчителя багато цікавих ідей та пропозицій міститься у працях С. Вершловського, І. Жерносека, В. Лізинського, О. Моїсеєва, М. Портнова, М. Поташніка, Т. Шамової та ін. Дослідники аналізують стан внутрішньошкільної

методичної роботи, її відповідність сучасним вимогам, розглядають нові принципи і форми, нове бачення вчителя та його ролі.

Метою статті є актуалізація проблеми науково-методичного забезпечення формування особистісно-професійного іміджу вчителя як організаційно-педагогічної умови самопрезентації педагога; теоретичне обґрунтування сутності таких понять, як “науково-методична робота”, “форма”, “самопрезентація”. Головні завдання полягають у виокремленні форм методичної роботи, а також форм самопрезентації вчителя з наданням їх короткої характеристики та умов застосування.

Ми розглядаємо формування особистісно-професійного іміджу вчителя через систему науково-методичного забезпечення цього процесу. Мова йде, насамперед, про залучення педагогів до творчої діяльності і формування у них нового розуміння педагогічного професіоналізму.

У ст. 50 Закону України “Про загальну середню освіту” відображено проблеми і завдання науково-методичного забезпечення загальної середньої освіти, зокрема: проведення цілеспрямованої діяльності з організації і координації заходів щодо вивчення та провадження наукових досліджень, передових педагогічних технологій у навчально-виховний процес з метою підвищення майстерності педагогічних кадрів [1].

Слід зауважити, що система внутрішньошкільної науково-методичної роботи спрямована на: формування професійно-педагогічної культури педагогів; застосування знань; продукування нових педагогічних ідей, технологій; узагальнення та поширення перспективного педагогічного досвіду.

Дослідивши різні підходи до визначення поняття “науково-методична робота”, ми вважаємо її цілісною, заснованою на досягненнях науки і передового педагогічного досвіду та на конкретному аналізі навчально-виховного процесу системою взаємопов’язаних дій і заходів, спрямованих на всебічне підвищення кваліфікації і професійної майстерності кожного вчителя і вихователя (включаючи і заходи з управління професійною освітою педагогів), на розвиток і підвищення творчого потенціалу педагогічного колективу в цілому, а в кінцевому підсумку – на удосконалення навчально-виховного процесу, досягнення оптимального рівня навчання, виховання і розвитку конкретних школярів, та умовою формування особистісно-професійного іміджу вчителя [2].

Головними завданнями науково-методичної роботи є:

- надання дієвої допомоги педагогам в удосконаленні їх професійної підготовки;
- доведення до педагогів інформації про результати наукових досліджень і перспективних педагогічних досвідів у галузі педагогіки, психології, теорії викладання предмета;
- ознайомлення учителів із сучасними освітніми технологіями й інноваційними методами навчально-виховної роботи;
- створення умов для самовираження, саморозкриття вчителя.

Система науково-методичної роботи потребує використання організаційних форм методичної роботи: індивідуальних та колективних (групових та

масових), які перебувають в органічній єдності, взаємодіють, доповнюють одна одну та надають кожному вчителю можливість самопрезентуватись.

Сутність самопрезентації полягає в тому, щоб за допомогою ефективних методів, шляхів та засобів вплинути на аудиторію, донести до оточення важливу і необхідну інформацію, аргументовано викласти свою позицію, думку, точку зору. Успіх самопрезентації залежить від уміння показати себе оточенню, привернути до себе увагу, актуалізувати інтерес людей до своїх якостей.

Уявлення вчителя про різноманітні форми самопрезентації не тільки дають можливість подати себе у найвигіднішому ракурсі, а й роблять можливою допомогу своїм учням у цьому питанні.

Термін “форма” (лат. *forma*) в довідниковій літературі використовується у таких значеннях: 1) філософська категорія, яка використовується для позначення специфічної організації змісту; поняття, пов’язане з поняттям структури; 2) зовнішній тривимірний контурний вигляд чи конфігурація певної речі – на противагу матерії, змісту чи матеріалу, з якого вона складається; 3) рівень підготовки, недавній успіх, стан уміння; 4) встановлений зразок, шаблон оформлення документації [4]. А.В. Хуторський додає таке визначення: зовнішній вигляд, зовнішній контур, певний встановлений порядок [3, с. 298].

У нашому випадку доцільно вважати, що форма – це спосіб організації того чи іншого процесу або предмета, який визначає його внутрішню структуру і зовнішні зв’язки.

Індивідуальні форми методичної роботи використовуються для задоволення особистих потреб і конкретних запитів педагогічних працівників; їх вибір залежить від рівня освіти, професійної компетентності, специфіки діяльності, індивідуальних можливостей та інших характеристик педагогічних працівників.

Колективні форми методичної роботи використовуються з метою досягнення єдиного підходу до вирішення науково-методичних проблем, обговорення актуальних питань організації навчально-виробничого та виховного процесу, аналізу результатів колективної діяльності, вивчення і поширення кращого педагогічного досвіду, науково-технічної та педагогічної інформації.

Сучасними формами організації науково-методичної роботи з педагогами є:

- кафедри, які здійснюють науково-методичну та науково-дослідну роботу;
- дослідно-експериментальний майданчик для вироблення та запровадження нових організаційно-педагогічних принципів, підходів, технологій діяльності;
- авторські школи – передбачають високоефективну працю педагогічного колективу односторонців над певною проблемою;
- мікрогрупи, до складу яких входять люди, об’єднані психологічною сумісністю, інтересом до певної концепції, методики, ідеї, та ініціати-

вні групи, зміст роботи яких полягає у вивченні стану конкретної проблеми навчально-виховної та методичної роботи, узагальненні думок та виробленні рекомендацій, підготовці проекту рішень, а в ході проведення самих заходів – в організації дискусії.

Форми впровадження нових педагогічних ідей: мозковий штурм, методичний ринг, методичний фестиваль, методичний аукціон, педагогічний КВК, творчий звіт майстрів педагогічної праці, спеціальні творчі тренінги тощо.

Вчителі мають право вільно і самостійно обирати форми професійного вдосконалення, які можуть бути гнучкими, динамічними, різними за часом існування, кількістю, видом діяльності, створюватись за ініціативою адміністрації або за власним бажанням учителів (ст. 55 Закону України “Про освіту”). До продуктивних форм методичної роботи, що створюють умови для самопрезентації вчителів, ми зараховуємо: коротку усну самопрезентацію, розгорнуту усну самопрезентацію, письмову самопрезентацію (резюме), стендову доповідь, фотопрезентацію, портфоліо, відеопрезентацію, комп’ютерну презентацію, наставництво, керівництво школою передового педагогічного досвіду, відкриті уроки, творчі звіти, творчі змагання, публікації.

Розглянемо основні форми самопрезентації вчителя з наданням їх короткої характеристики та умов застосування.

Коротка усна самопрезентація. Включає в себе обов’язкові елементи: прізвище, ім’я, по батькові; професійні (соціальні) і посадові функції. Застосовується під час знайомства, розкриття ключових компетенцій.

Розгорнута усна самопрезентація. Включає в себе обов’язкові елементи: прізвище, ім’я, по батькові; характер роботи (рід занять, профіль, функції); ключові компетенції (знання та досвід); питання, які здатні вирішувати. Застосовується під час знайомства, розкриття ключових компетенцій, визначення кола інтересів, узгодження можливостей і умов контактів.

Письмова самопрезентація (резюме). Включає в себе обов’язкові елементи: загальні відомості, освіта (з чіткою вказівкою факультету, спеціальності, курсів підвищення кваліфікації тощо); досвід роботи (найбільш значні посади і коло обов’язків); професійно важливі якості. Застосовується під час працевлаштування й отримання рекомендацій.

Стендова доповідь. Усна доповідь, яка супроводжується наочними матеріалами. Використовується на виставках, конференціях з численним складом учасників, майстер-класах.

Фотопрезентація. Фотоальбом, створений за підсумками заходів, проектів тощо. Використовується на виставках, при влаштуванні на роботу, атестації вчителя.

Паперовий варіант портфоліо. Папка з документами та матеріалами; коротка інформація на декількох аркушах, що містить основні моменти і твердження про вчителя і його професійну діяльність. Найбільш вигідна форма при влаштуванні на роботу, атестації вчителя, аналізі роботи, коректуванні тощо. Незамінна при проведенні моніторингу даних.

Електронний варіант портфоліо. Базований для веб-сервера ресурс, сайт учителя, який відображає індивідуальність і професійні досягнення власника. Найвигідніше застосування при атестації педагога, при дистанційній співдружності в рамках мережевих співтовариств.

Відеопрезентація (з титрами; з усним коментарем). Відеоролик, що представляє учителя, його досягнення, розповідає про діяльність педагога взагалі або в певній галузі (виховна робота, робота з батьками, впровадження педагогічних технологій тощо). Застосовується в конкурсних випробуваннях; при проведенні майстер-класів, дистанційному знайомстві; вступна презентація класного керівника, вчителя-предметника.

Комп'ютерна презентація. Презентація, створена за допомогою Microsoft Power Point. Часто застосовуються при виступах на конференціях і нарадах, можуть також використовуватися на уроках у процесі пояснення матеріалу вчителем або доповідей учнів.

Наставництво. Суспільне доручення, побудоване на принципі добровільності. Учитель-наставник у навчальному закладі – людина з високою творчою активністю, зі своїм баченням проблем навчально-виховного процесу, з високими результатами особистої практичної діяльності. Наставництво застосовується з метою оптимізації процесу професійного становлення молодого учителя, формування у нього мотивації до самовдосконалення, саморозвитку, самореалізації та надання педагогу-наставнику можливості реалізувати свої власні професійними якості, комунікативні здібності тощо.

Керівництво школою передового педагогічного досвіду, професійної майстерності, педагогічними лабораторіями. Має двосторонню ефективність: керівник школи, відвідуючи уроки своїх підлеглих, консультуючи їх з питань планування, методики і технології уроків, заходів тощо, обговорюючи теоретичні проблеми освіти, вдосконалює і свою педагогічну систему, впевнюється у правильності своїх професійних позицій. Умови для творчих пошуків і формування передового педагогічного досвіду: а) наявність добре підготовлених, творчо працюючих керівників шкіл і наукового консультанта; б) вибір суспільно значущої для школи і посиленої для педагогічного колективу теми; в) чіткість і ясність мети і завдань творчого пошуку для всього колективу і кожного педагога; г) обґрунтований поділ і кооперація праці; г) відповідна наукова і практична підготовка вчителів, озброєння їх теорією і методами творчого пошуку; д) створення в педагогічному колективі творчого настрою, здорового морально-психологічного клімату, сприятливих матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних і естетичних умов праці.

Відкриті уроки, майстер-класи. Форма уроку, яка відображає позитивний досвід учителя й учнів у викладанні та засвоєнні навчального матеріалу. Провідну роль у цьому відіграє форма організації пізнавальної діяльності учнів, ступінь готовності їх засвоювати новації вчителя. Саме рівень взаєморозуміння учителя й учнів на уроці свідчить про актуальність нових методик, що використовуються педагогом, про його творчий потен-

ціал. Застосовується з метою підвищення професійної компетентності педагогічних кадрів; експертизи колегами (керівниками школи, методистами та ін.) нововведень, експериментальних методик, розроблених учителем; саморозвитку учителя, прагнення до постійного підвищення кваліфікації (коли думка колег, зауваження, пропозиції стають інструментом розвитку учителя).

Творчі звіти. Кваліфікаційні випробування, які претендують на новизну й оригінальність форми і результату, що дає змогу в комплексі оцінити цілісну систему діяльності вчителя. Вимоги до творчого звіту: назва має відображати основну ідею досвіду; у виступі повинна бути обґрунтована актуальність і практична значущість досвіду для підвищення якості навчально-виховного процесу; наукове обґрунтування досвіду (теоретична база); опис суті досвіду, аналіз теоретичних і методичних знахідок учителя, організація, зміст, форми, прийоми, методи педагогічної діяльності; одержані результати, умови застосування, виявлені труднощі; тривалість апробації досвіду.

Творчі змагання (ярмарки ідей, салони майстерності, фестивалі педагогічної творчості тощо). Проводяться з метою виявлення талановитих педагогів, творчих спеціалістів. Застосовуються з метою: поширення передового педагогічного досвіду; удосконалення професійної майстерності педагогів шляхом підготовки, організації та проведення відкритих уроків і позакласних заходів; професійного спілкування, обміну педагогічними знахідками; підвищення науково-методичного рівня педагогів; створення умов для педагогічного самовизначення вчителя; залучення вчителів до творчого пошуку; забезпечення умов для запровадження інноваційних форм і методів, зумовлених системою роботи вчителя; здійснення науково-методичної експертизи теоретичної моделі індивідуальної системи роботи вчителя.

Публікації. Форма самоосвіти педагогічних працівників, яка спрямована на розкриття педагогічного потенціалу вчителів, зростання їх професійної компетентності з використанням при цьому різноманітних форм подання інформації. Основними завданнями є забезпечення розробки, підготовки до видання навчальної і методичної літератури на основі науково обґрунтованих знань і методик.

Ці та інші форми методичної роботи створюють умови для самопрезентації, розвитку творчого потенціалу кожного педагога, надають можливість підвищувати свій особистісно-професійний імідж.

Таким чином, науково-методична робота – це організаційно-педагогічна умова процесу формування особистісно-професійного іміджу вчителя, що забезпечує ефективну самопрезентацію і виявляється в:

- 1) індивідуальній системі педагогічної діяльності вчителя;
- 2) поєднанні індивідуальних та колективних форм методичної роботи;
- 3) застосуванні продуктивних форм та засобів самопрезентації;
- 4) управлінській підтримці процесу формування особистісно-професійного іміджу вчителя.

Висновки. Таким чином, багатогранність організаційних форм науково-методичної роботи з урахуванням особливостей взаємодії учасників (суб'єктів) навчання має принципове значення для формування особистісно-професійного іміджу вчителя засобами самопрезентації. Сформований таким чином спосіб удосконалення професіоналізму в умовах науково-методичної роботи визначається не тільки керівником чи завучем з науково-методичної роботи, а є результатом взаємодії спеціально організованої навчальної діяльності й особистісного досвіду вчителя.

Для подальших наукових досліджень відкритими є питання різних підходів до управління формуванням іміджу вчителя у навчальному закладі з урахуванням видів іміджу, їх особливостей, складових та функцій.

Список використаної літератури

1. Закон України “Про загальну середню освіту” // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – 1999. – № 15. – С. 6–31.
2. Муравьев Е.М. Справочник администрации школы по организации учебного процесса / Е.М. Муравьев, А.Е. Богоявленская. – М. : Педагогический поиск, 2000. – С. 10–11.
3. Хуторской А.В. Современная дидактика : учебник для вузов / А.В. Хуторской. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.onlinedics.ru>.

Горovenko O.A. Научно-методическое обеспечение процесса формирования личностно-профессионального имиджа учителя

Статья посвящена актуализации проблемы научно-методического обеспечения процесса формирования личностно-профессионального имиджа учителя. Раскрыта сущность научно-методической работы как условия самопрезентации учителя. Рассмотрены формы самопрезентации и представлена их краткая характеристика.

Ключевые слова: имидж, самопрезентация, научно-методическая работа, формы самопрезентации.

Horoovenko O. Scientific and methodical support of the formation of personal and professional image of teachers

The article is devoted actualization of scientifically-methodical maintenance of forming teacher's personality professional image. The nature of scientifically-methodical work as condition of self-presentation is exposed in the article. It defines forms of self-presentation with their short description.

Key words: image, self-presentation, scientifically-methodical work, forms of self-presentation.